

cionem usque cæderetur. An hæc distinctio fuerit usque ab initio, non satis constat. Certum quidem est, quod Ulpianus testatur, in l. 8, § 1 et 3, ff. *De pœnis*, « nec ea quidem pœna damnari quem oportere, ut verberibus necetur. » E contra apud Suetonium legimus perduellium « corpus virgis ad necem cædi; » Sueton., in *Neron.*, cap. 49, quod etiam patet ex Livio, lib. x; Cic., *pro Rabirio*, et Sallustio, in *Catilin.*

Octava species fuit pœna culei, qua plecebantur parricidæ. Apud Romanos parentes non occidere solum, sed et pulsare capitale fuit, ex vetustissima Servii Tullii lege, quam ita exhibet Festus in verb. *Plorare*. — « Si parentem puer verberit... puer divis parentum sacer esto. » Diis enim semel devoti, seu ob aliquod facinus sacri facti, a quolibet impune occidi poterant, tanquam diis criminis ejus ultoribus victima illa maclaretur. Hanc legem de pulsatione parentis denuo sancire decemviri insuper habuerunt, maxime cum Livius auctor sit lib. vi. Regias quoque leges separatim Romæ habitas, servatasque in multis etiam, præter illa, quæ in duodecim tabulis cauta fuerant. De hac re vide Valer. Maxim., lib. i, cap. 1, n. 13; Festum, in verbo *Nuptias*, auctor, *ad Herennium*, lib. i. Hac parricidii pœna primus affectus fuit Maleulas quidam anno circiter ab Urbe condita 650, ut habetur ex eodem, lib. LXVIII. Omittendus super hac lege non est elegantissimus Ciceronis locus in oratione *pro Roscio Amerino*, num. 26.

Anno V. C. 654. Lex Porcia a Marco Porcio Catone tribuno plebis lata, Valerio et Apuleio Coss. cives Romanos ab his pœnis vindicaverat, sub gravissima pœna prohibens, ne quis magistratus civem Romanum virgis verberaret aut necaret, sed damnato exsilium permetteret. Liv., lib. x; Cic., *pro Rabir.*; Sallust., in *Catilin.* Sed hæc lex, vergente republica, minus observari cepit, et sub imperatoribus exolevit. Sub his igitur et jure pandectarum « summa supplicia sunt, crux, crematio, decollatio, » ut his verbis testatur Paulus, *Recept. sentent.*, lib. v, tit. 14, § 19. Constantinus cruci substituit furcam. Item « capitis pœna est, bestiis objici, vel alias similes pœnas pati, vel animadverti. » L. 11, § 3, ff. *De pœnis*. Hoc quoque ultimi supplicii genus imperatores Titus et Trajanus delatoribus inflixerunt, ut vetustissimæ navi impositi mari ac ventis committerentur. Sueton., in *Tit.*, n. 28; Plin., *Panegyric.*, n. 34, quam pœnam minitabatur etiam Julius Cæsar militibus suis. Sueton., in *Jul.*, n. 26. Verum extra ordinem hoc supplicium decretum est, nec inter ordinarias pœnas referendum.

Pœnæ vero non capitales sunt relegatio ad tempus, vel in perpetuum, vel in insulam, vel cum in opus quis publicum datur, vel cum fustium icetui subicitur. L. 28, § 1, ff. *De pœnis*. Præcipua hæc sunt, quæ ad hunc de pœnis articulum addere existimavimus. Neque enim singula, quæ de pœnis ad Pandectarum jura pertinent, recensentur,

tes, congruos additionum limites teneremus.*

(29. Delictorum pœnæ variæ pro varietate criminum hic subnectuntur. Et primo, Abigeatus pœna de jure communi varia est pro varietate circumstantiarum delicti et personæ, ita ut aliquando ad bestias damnentur, et aliquando relegentur. L. *De abigeis puniendis* 1, l. *Abigeatus* 2, et l. *Oves* 3, ff. *De abigeis*. Hodierna autem consuetudine puniri solent ut fures, prout ad citatas leges magis declarant doctores.

(30. Abortus pœnæ quæ sint. Vide verb. *Abortus* per tot.

(31. Abusus in baptismo, si committatur malitiose ex parte materiæ, aut formæ, aut intentionis, et judicialiter posset probari, aliquem sic abusum fuisse ad positivum finem non conferendi sacramentum, quamvis pœna pro tali crudeli delicto non reperitur in jure expressa, esset tamen ultimi supplicii, quia, si tali pœna puniendus est injustus homicida corporis, ut dicitur de pœna homicidii, a fortiori tali pœna puniendus esset homicida animæ. Amenus, *De delictis et pœnis*, tit. 8, § 1, verb. 6, *Abusus in baptismo*, num. 13 et 14. (32. Si abusus committatur in voluntaria, et malitiosa reiteratione baptismi, de jure civili est mors tam in conferente, quam in malitiose suscipiente, textu expresso in l. *Si quis* 2, cod. *Ne sanctum baptisma iteretur*. Et de jure canonico talis rebaptizans et rebaptizatus, etiam occulte, sunt irregulares. Cap. *Confirmandum* 65, dist. 50, cap. *Afris* 3, dist. 98, cap. *Qui in quolibet* 10, caus. 1, quæst. 7, cap. *Qui in his* 117, et c. *Eos* 118, De consecrat., dist. 4, cum similibus.

(33. Abusus in confessione, si committatur a non sacerdote excipiente sacramentales confessiones, prima pœna est irregularitas. Cap. 1 et 2, *De cleric. non ordinat. ministrant*. Secunda pœna est, quod taliter absolvens puniatur tanquam vehementer suspectus de hæresi, ut statuit Gregorius XIII, constit. incip. *Officii nostri*. Tertia pœna est traditio in manus judicis laici, qui reum ultimo supplicio afficiat, ut statuit Clemens VIII, constit. incip. *Etsi alia*, et quamvis minor ætas salvet reos ab ultimo supplicio, tamen si reus hujus delicti superet annos xx, licet non compleverit annos xxv, adhuc est morte plectendus, ut decrevit Urbanus VIII, const. incip. *Apostolatus officium*.

(34. Si committatur a sacerdote absolvente pœnitentes absque jurisdictione, est suspensio ex sententiâ judicis. Cap. *Placuit* 9, q. 2, cap. *Placuit*, De pœnit., dist. 6, cum talis se gerat ut confessarius et confessarius non sit: potest insuper puniri pœna falsi. Arg. l. *Eos qui diversa*, § final., ff. *Ad leg. Cornel.*, De fals.; Amen., *loc. cit.*, tit. 8, § 4, num. 29, et alii. (35. Si committatur a sacerdote absolvente a censuris et casibus reservatis sine jurisdictione, est excommunicatio, privatio officiorum, dignitatum et beneficiorum, ac inhabilitas ad ipsa, ut jussu Clementis VIII, statuit sacra congr., 26 Novembr. 1602, contra omnes sacerdotes,

sæculares, aut regulares præsumentes absolvere extra mortis articulum ubique a casibus contentis in bulla *Cænæ*, aut a quinque casibus Clementinis Papæ reservatis extra Urbem et intra Italiam. (36. Si committatur a sacerdote frangente sigillum confessionis, quas pœnas incurrat. Vide verb. *SIGILLUM SACRAMENTALIS CONFSSIONIS*, a num. 55.

(37. Abusus in eucharistia, si contumeliose et sacrilege committatur, eam pedibus conculcando, brutis comedendam projiciendo, in sterquilinum, aut ignem injiciendo, aut cultro, seu pugionibus dilacerando, et hujusmodi, est mors qualificata juxta modum et gravitatem contemptus, et quidem severior ea, quæ debetur pro crimine læsæ majestatis humanæ, cum longe gravius sit tale crimen læsæ majestatis divinæ. (38. Si committatur per sacrilegum furtum ipsius, ut furans ea utatur ad superstitiones, incantationes, aliaque sortilegia, seu illam de manu sacerdotis ore accipiat communicare fingens, et deinde ad dictos supersticiosos et sortilegos fines conservet, atque adhibeat, est etiam mors qualificata juxta gravitatem contemptus; sicuti si furans sacram pyxidem, indignè projiciat SS. sacramentum in terram. Vide verb. *Fur.*, num. 7. (39. Item si furans sacram pyxidem ad eam conflandam ac vendendam, et occasionative etiam eucharistiam asportet, ultimo supplicio punitur, uti etiam morte punitur furans sacram pyxidem, et sacras particulas relinquens in ciborio, altari, aut in terra. Amen., *loc. cit.*, tit. 8, § 2, a num. 13 ad 15. Vide verb. *Fur.*, a num. 65. Vide *infra*, num. 115. Si committatur abusus per vomitum Eucharistiæ causatum ex ebrietate, seu voracitate, si talis abutens sit laicus, debet pœnitere per xl dies; si est clericus vel monachus per lxx, si vero episcopus per xcvi dies. Cap. *Si per ebrietatem*, De consecrat., dist. 2. (40. Si autem abusus committatur in negligenti, seu minus decenti ipsius Eucharistiæ custodia, ita ut ob talem negligentiam Eucharistia aliqua injuria afficiatur, is, cui demandata est talis custodia, debet per trimestre a proprio officio suspendi, textu expresso, in cap. *Statuimus*, 1, De custodia Eucharistiæ. « Et si per ejus incuriam aliquid nefandi inde contigerit » (ut videlicet Eucharistia fuerit a muribus corrosa, aut temeraria manu furto sublata) « ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda.... graviore subjacere debet ultioni, » arbitrio nempe superioris infligendæ, textu expresso in cit. cap. *Statuimus*.

(41. Si tandem abusus committatur a sacerdote, qui sine aqua, et candelis accensis, vel in pane fermentato, vel vase ligneo sacrificet, tunc officio et beneficio privatur; textu expresso in cap. *Litteras* 14, De celebratione missarum.

(42. Abusus in matrimonio, si committatur a clerico in sacris contrahente matrimonium, pœna est excommunicatio et irregularitas. Vide verb. *MATRIM. QUOAD IMPEDIM.*, art. 2, num. 6 et 7, insuper tanquam

suspectus de hæresi potest puniri in sancta inquisitione pœna arbitraria sacre congregationis supremæ inquisitionis, quæ pœna aliquando ex circumstantiis facti extenditur usque ad damnationem ad trirèmes. Amenus, *loc. cit.*, tit. 8, § 5, num. 29. (43. Si autem committatur polygamia, variæ pro varietate abusus sunt pœnæ. Vide verb. *POLYGAMIA*, a n. 27 ad 33.

(44. Abusus in ordine, si committatur, ex quo conferatur et suscipiatur ante legitimam ætatem, vel extra tempora, aut sine litteris dimissoriis, seu sine legitimo titulo, aut sine celebratione missæ, vel ex quo eidem conferantur duo sacri ordines eodem die, aut non expectatis interstitiis, variæ pro varietate abusus sunt pœnæ. Vide verb. *ORDO, ORDINARE*, artic. 4 per tot. (45. Si committatur, ex quo ordines sint furtive suscepti, sic ordinatus non potest ministrare in taliter susceptis, nec ad superiores ordines promoveri. Et si episcopus protulit excommunicationem contra furtive accedentes, solus Papa dispensare potest. Si autem religionem ingrediatur, et in ea laudabiliter vivat, potest episcopus, aut ejus prælatus dispensare. Quod si episcopus nullam excommunicationem interminavit, potest episcopus cum illo dispensare, peracta pœnitentia imposita. C. *Veniens* 1, c. *Cum collator*. 2, c. *Innotuit* 3, De eo, qui ordinem furtive suscepit; Amenus, *loc. cit.*, tit. 8, § 3, num. 19. (46. Si committatur abusus, ex quo quis per saltum ordinem suscipiat, ipse est suspensus ab ordine per saltum suscepto, et non potest sine dispensatione ad alios ordines promoveri; et ab ipsa suspensione, si promotus non ministravit in ordine male suscepto, dispensare potest illius episcopus, etiam cum scienter male promotus, et etiam in casu publico, ut ex Trid., sess. xxiii, cap. 14, *De ref.*, ubi Barbosa, num. 9. Si autem ministravit, indiget dispensatione Apostolica, ut firmant Majol., Salzed., Filliuc., Riccius, Homobon., Bonacin.; apud Barbosa, *loc. cit.*, num. 7; Amen., *loc. cit.*, num. 22, et alii. (47. Si committatur abusus, ex quo clericus aut laicus ministret in ordine sacro, quem non habet, ipse est irregularis respectu ordinum suscipiendorum, et respectu ordinum susceptorum manet suspensus arbitrio episcopi, qui potest (imposita prius pœnitentia, et ea in parte a reo adimpleta) illam tollere. C. *Ex litteris* 2, De clerico non ordinato ministrante. (48. Non promotus autem ad sacerdotium attentans missam celebrare, aut sacramentales confessiones excipere (post abjuratorem de vehementi, et si clericus sit, degradationem) tradendus est curiæ sæculari ultimo supplicio perimendus. Greg. XIII, const. incip. *Officii nostri*; Clemens VIII, constit. incip. *Etsi alias*; Urbanus VIII, constit. incip. *Apostolatus officium*. Vide *supra*, num. 33. Si tandem committatur abusus, ex quo sacerdos absque privilegio vel necessitate plures missas celebret eadem die, tunc talis sacerdos fit irregularis. Sac. congregatio Concil., in

Placen., 11 Jan. 1710, ad primum dub. Vide verb. Missa, artic. 5. Addit Casinenses; et a n. 18 ad 27, ubi assignantur sufficientes necessitates celebrandi plures missas eadem die. Et si plures missas celebret propter solam avaritiam, et non jejunus, peccat mortaliter, et est puniendus poena arbitraria juxta circumstantias delicti, temporis, loci et personæ, cum id sit contra multos canones. Cap. *Ut jejuni*, dist. 5, cap. *Nihil* 7, q. 1, cap. *Sufficit*, et cap. *Consulti* 3, cap. *Te referente* 12, De celebr. missarum, cum simil. V. Amen., loc. cit., Vide Append. in fin. h. tom. v. POENA.

(49. Abusus sacræ Scripturæ variæ sunt poenæ pro varietate multiplicis abusus. Potest enim abusus committi in usurpatione verborum sacræ Scripturæ ad ostendendum acumen ingenii in re lubrica, aut scurrili, aut proximi contumeliosa. Vel ad irridendam simplicitatem phrasæ sacræ Scripturæ, aut mysterium aliquod fidei, aut Ecclesiæ institutionem. Vel ad docendum ex verbis Scripturæ perverse detortis errorem manifestum in fide seu moribus. Vel tandem ad producendos malos effectus per sortilegia, incantationes, etc. Hinc juxta majorem, vel minorem gravitatem abusus, attentis circumstantiis loci, temporis, personæ, consuetudinis scandalosæ, et mali effectus, majori vel minori gravitate poenarum est puniendus, ut sic poena criminis commensuretur. Cap. *Sane* 11, De offic. delegat.; cap. *Sicut dignum* 6, De homicid.; *Deuter.* xxv, 3, et *Apocalyp.*, xix, 7. Vide art. antec., n. 43, cum hac semper advertentia, quod si abusus sacræ Scripturæ sit ad inducendam, vel defendendam hæresim, debet puniri poena hæreticorum.

(50. Adulterii poena. Vide verb. ADULTERIUM, art. 2 per tot., et art. 3, 4 et 5.

(51. Alchymistarum poena, ut vult Amenus, loc. cit., tit. 6, num. 10, est de jure Cæsareo, quod si reus sit ingenuus, deportetur, et omnia ipsius bona publicentur; si autem servus, ultimo supplicio afficiatur, et allegat. Leg. 1, § final. ad leg. *Cornel.*, De fals. Et si aurum adulteratum signetur in monetam, delinquens declaratur reus læsæ majestatis, et igne comburendus decernitur. L. *Si quis nummos* 2, cod. De falsa moneta. Concludit tamen, quod circa hoc crimen diversificantur poenæ juxta statuta municipalia, seu consuetudines regionum. Quæ autem sit eorum poena de jure canonico? Vide verb. ALCHYMIA, n. 2 et seq.

(52. Alienationis bonorum Eccles. poena. Vide verb. ALIENATIO 6 per tot., et verb. LIBRI, a n. 15 ad 23.

(53. Ambitus poena, cum a laicis committitur, vi aut pecunia pro obtinendis publicis officiis ac dignitatibus sæcularibus, est, ut convictus de hoc crimine uti vis publicæ reus, in insulam deportetur. L. *Nullus omnino*, cod. ad Leg. Jul., De ambitu, et ut puniatur in quadruplum ejus, quod dedit pro assumendo magistratu, vel pro illo dando accepit. L. *Sancimus* 6, cod. ad Leg. Jul., Repetundar., et ut sit infamis; l. *Hæc*

lex 1, ff. De leg. Jul., Ambitus; Ursaya, *Instit. crim.*, lib. III, tit. 2, a n. 78 ad 82. Si autem clericus circa officium et dignitates Eccles. reus sit hujus criminis, puniri debet poena Simoniacorum, quæ infra assignabitur, sub n. 197.

(54. Annonæ fraudatæ poena est, quod qui aliquid facit, quo annona charius vendatur, vel impedit quominus annona in civitatem deferatur, multa xx aureorum puniatur. L. *Lege Julia* 2, ff. Ad Leg. Jul., De Annona. Item poena xx aureorum puniuntur, qui monopolium faciunt, ut annona carior evadat; l. *Jubemus* 1, cod. De monopolis. Item poena criminis stellionatus puniuntur, qui publice emunt annoam pluris quam valeat, ut cæteri ad emendam eodem pretio incitentur, et sic rerum pretium augeatur; l. *Stellionatus* 3, ff. De crimine stellionatus. Item poena extraordinaria puniuntur, qui totam annonam emunt, quam reperiunt in provinciis, ut soli possint eo pretio, quo volunt, eam deinde vendere; et si sint negotiatores ac mercatores, interdicitur eis negotiatio, et interdum relegantur, si sint nobiliores; si autem humilioris status personæ, damnantur in opus publicum. L. *Annonam* 6, ff. De extraordinariis criminibus; Ursaya, l. c., lib. II, tit. 4, n. 36.

(55. Apostasiæ, seu apostatarum poena. Vide verb. APOSTASIA, APOSTATA per tot.

(56. Appellationis malæ poena, si sit appellantium a Papa ad futurum concilium, est excommunicatio Papæ reservata ipso facto incurrenda, quæ incurritur non solum ab appellantibus principaliter, sed etiam a dantibus circa hoc consilium, auxilium, seu favorem. Bull. *Cænæ excommunicat.*

(57. Si sit trahentium causam ecclesiasticam ad forum laicum, appellando scilicet a sententia lata, aut obtinendo a iudicibus laicis prohibitiones, aut mandata contra iudices ecclesiasticos ordinarios aut delegatos, aut impediendo executionem Decretorum Romanæ sedis, aut quorumcumque ipsorum iudicium, est pariter excommunicatio Papæ reservata ipso facto incurrenda, quam incurrunt non tantum principales, sed etiam dantes consilium, patrocinium et favorem. Bull. *Cænæ excommun.* 16. (58. Si sit regularium temere appellantium ad tribunal sæculare, ultra dictam excommunicationem latam in Bulla *Cænæ* contra trahentes causas ecclesiasticas ad tribunalia laica, regulares sic appellantes incurrunt particulares excommunicationes Pontificum, qui fere omnibus ordinibus specialibus sub simili censura veterunt hujusmodi appellationes, ut videre est in compendio privilegiorum Mendicantium, et non Mendicantium, et proprio cujusque ordinis. Et nobis Minoribus de Observantia specialiter id prohibuit inter alios Gregorius XIII, const. incip. *Quoniam nostro*, sub poena excommunicationis Papæ reservata ipso facto incurrenda, privationis vocis activæ et passivæ omnium officiorum ordinis, et perpetuæ inhabilitatis ad illa; quas pœ-

nas incurrunt etiam omnes quomodocunque directe, vel indirecte per consilium, auxilium aut favorem ad talem appellationem concurrentes. (59. Et dictas Gregorii poenas incurrunt etiam appellantes ad tribunal episcopi, cum constitutio seu breve Gregorii loquatur *De tribunalibus sæcularibus*, quale est tribunal episcoporum, quod non est regulare, sed sæculare, cum clerus, alius sit sæcularis, et alius regularis. Sancto. De pœnis, cap. 18, q. 3, vers. *Respondet* 3; Amenus, loc. cit., tit. 2, § 3, n. 35, qui n. 36 subdit, quod appellantes ad tribunal episcopi, licet incurrant poenas latas a Pontificibus contra appellantes ad tribunalia sæcularia, non tamen incurrunt excommunicationem latam in bulla *Cænæ* contra trahentes causas ecclesiasticas ad tribunalia laica, cum tribunal episcopi, licet sit sæculare, tamen non sit laicum.

(60. Arma prohibita deferentium poena quoad laicos dependet a dispositione statutorum ac edictorum principum, quæ edicta seu statuta aliquando multas pecuniarias, aliquando poenas corporales, etiam ultimi supplicii cum bonorum confiscatione pro diversitate armorum indicunt. Universaliter autem prima poena est amissio eorundem armorum, quamvis de hac poena nihil loquantur statuta et edicta, ut cum aliis notat Ripa, *De nocturno temp.*, cap. 8, n. 62 et 69; Amenus, loc. cit. tit. 7, § 1, n. 17, qui ante n. 7 dicit, quod in statu ecclesiastico deferentes, seu etiam domi retinentes archibusillos breviores duobus palmis, vulgo *mazzagatti*, furcis suspendendi sanciantur, vocanturque rei criminis læsæ majestatis et rebellionis a Pio IV, constitut. 49, incip. *Cum vices ejus*, et hanc Pii IV constitutionem confirmavit et ampliavit ad arma breviora tribus palmis, ut pugiones, stylos et cultellos, exceptis cultellis, ad frangendum panem, S. Pius V, constitut. 45, incip. *Cum vices*. (61. Quas autem poenas incurrant clerici et regulares deferentes, et retinentes arma, et an quoad hæc subjaceant bannimentis laicalibus, possintque a curia sæculari ipsis spoliari? Vide verb. ARMA per tot.

(62. Assassinii poena. Vide verb. ASSASSINUS, ASSASSINIUM per tot.

(63. Astrologiam judiciariam profitentium poena. Vide verb. ASTROLOGIA, ASTROLOGUS, et verb. SUPERSTITIO, a n. 40.

(64. Bestialitatem committentium poena. Vide verb. LUXURIA, n. 63.

(65. Blasphemias loquentium poena. Vide verb. BLASPHEMIA, art. 2 per tot.

(66. Calumniatorum poena est, quod in primis teneatur calumniator reo refundere expensas litis, et resarcire omnè damnnum eidem secutum Farin., in *Prax. crim.*, q. 16, a n. 10; Clarus, q. 62, n. 4; Reiffenstuel, lib. v., *Decret.*, tit. 2, n. 6 et communis aliorum; arg. l. *Eum quem* 79, ff. De judiciis, l. *Properandum* 13, cod. cap. *Finem* 5, De dolo, cum similibus. Item calumniator evadit infamiam infamia juris. C. *Si quis* 1, caus. 2, quæst. 3, l. *Prætoris*

verba 1, et l. 1, *Athletas* 4, § 4. ff. De his qui notantur infamia, l. *Nostris* 8, c. De calumniatorib., cum similibus. (67. Unde incurrit etiam irregularitatem; ita ut neque ordines suscipere, neque susceptos exercere valeat, cap. *Qui aliquo crimine* 5, dist. 5, cap. *Infames* 17, caus. 6, q. 1, ac sit inhabilis ad beneficia et dignitates ecclesiasticas, arg. cap. *Inter* 11, De excessibus prælat., cum similibus. (68. Item incurrit poenam talionis. C. *Calumniator* 2, et c. *Qui non probaverit* 3, caus. 2, q. 3; l. *Quisquis* 10, cod. De calumniator. Vide supra, n. 24. (69. Item clericus alium clericum calumnieose accusans, beneficio et officio suo privari, et verberibus castigatus in exilium mitti potest, cap. *Cum fortius* 1, De calumniatoribus, cum similibus. Vide supra, n. 62.

(70. Collusionis seu prævaricationis poena, quamvis sit arbitraria, seu extraordinaria pro diversitate circumstantiarum imponenda. L. *Sciendum* 2, ff. De prævaricatione, ibi: « Sciendum est, quod hodie iis, qui prævaricati sunt, poena injungitur extraordinaria; » juncta l. *Accusatorum* 1, § 7, ac l. *Et in privatis* 3, ff. Ad senatusconsultum *Turpillianum*; tamen prævaricator etiam poenam infamiæ in specie incurrit; l. *Si is* 4, ff. De prævaricatione. (71. Si autem collusio fiat super beneficio ecclesiastico (uti casus habetur in cap. *Audivimus* 3, De collusione detegenda) uterque colludentium privari debet ipso beneficio, tum ne fraus, et dolo alicui patrocinetur, cit. cap. *Audivimus*, cum similibus; tum ne delicta maneat impunita, contra l. *Ita vulneratus*, ff. Ad leg. *Aquil.*, cap. *Ut fama* 35, De sentent. excomm., ibi: « Cum publicæ communitatis intersit, ne crimina maneant impunita. »

(72. Et hic advertet, quod « Collusio est inter actorem et reum latens, et fraudulenta conventio, qua interveniente, aliquando delicta manent impunita, vel etiam committuntur, ut explicat *Glossa*, in cit. cap. *Audivimus*, verb. *Collusione*. Unde actor seu accusator in judicio dicitur colludere cum reo convento seu accusato, si ejus partes adjuvet celando vel dissimulando veras probationes, et falsas defensiones, seu exceptiones admittendo, vel ab accusatione omnino desistendo, ut reus absolvatur, et poenam ipsi infligendam evitet, ac judicium publicum reddatur illusorium. Arg. c. *Scripta* 1, c. *Audivimus* 3, c. *In tantum* 1, De collusione detegenda. Hæc autem collusio a civilistis vocatur *prævaricatio*, quæ est verorum criminum palliatio; prævaricari enim est vera crimina abscondere et palliare, ad hoc ut veritas non appareat, l. *Accusatorum* 1, § *Calumniari*, Ad Sen. C. *Turpillianum*. Ille enim prævaricator dicitur, qui aliquem de vero crimine accusat, sed veras probationes omittit, et fictitias solum adducit, ut ex eis nihil contra accusatum concludi possit. Leg. *Prævaricator* 1, ibique *Glossa*, ff. De prævaricatione. (73. Item collusio a civilistis vocatur *tergiversatio*, quæ nihil aliud est quam accusatoris desertio, dum nempe accusator ab accu-

satione jam coepta omnino desistit. Tergiversari enim in universum ab accusatione desistere est. Leg. *Accusatorum* 1, ff. *Ad S. C. Turpillianum*. Vide n. 208.

(74. Concubinatus poena, quamvis olim de jure civili nulla ordinaria et determinata fuerit expresse statuta. L. *In concubinato* 3, § 1 *De concubinis*, et leg. *Unic.*, cod. *De concubinis*, tamen hisce temporibus, etiam in foro saeculari punitur, et quidem gravius, quam simplex fornicatio, scilicet poena extraordinaria et arbitraria iudicis, Clarus, in *Praxi*, § *Fornicatio*, sub num. 6; Decian. lib. vi, cap. 21, n. 38; Panimol., decis. 19, n. 28; Reiffenstuel, lib. v *Decretal.*, tit. 16, n. 62; Engel, *ibid.*, n. 22, et alii passim.

(75. De jure autem canonico concubinatus semper fuit prohibitus, et specialibus poenis punitus, tam respectu laicorum quam clericorum, ut patet ex concilio Tolet. I, c. 17; concil. *Aurelian.* III, c. 9; conc. *Turon.*, IV, c. 10; concil. *Triburiens.* I, cap. 49; concil. *Roman.*, sub *Nicolao II*, cap. 13; concil. *Mediolanen.* II, tit. 1, decret. 29; concil. *Lateran.* V, sess. IX, in *Bulla reform. Curiae*, et ex cap. *Audite* 6, dist. 33; cap. *Concubinae* 5, caus. 32, q. 2; cap. *Nemo* 4; c. *Dicat* 9, caus. 32, quæst. 4; cap. *Cum dilectus* 20. De accusationibus; cap. *Si concubinae* 55, De sent. excomm., cum similibus, et specialiter conc. *Trident.*, sess. XXIV, *De reform. matrimon.*, cap. 8, ubi contra concubinarios laicos sic præcise statuunt: « Grave peccatum est, homines solutos concubinas habere; gravissimum vero, et in hujus magni sacramenti singulare contemptum admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere ac audere eas quandoque domi etiam cum uxoribus alere et retinere. Quare, ut huic tanto malo S. synodus opportunis remediis provideat, statuit, hujusmodi concubinarios, tam solutos quam uxoratos, cujuscunque status, dignitatis et conditionis existant, si postquam ab ordinario etiam ex officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non ejecerint, seque ab earum consuetudine non sejunxerint, excommunicatione feriendos esse, a qua non absolvantur, donec re ipsa admonitioni factæ paruerint. Quod si in concubinato per annum, censuris neglectis, permanserint, contra eos per ordinarios severe pro qualitate criminis procedatur: mulieres, sive conjugatæ, sive solutæ, quæ cum adulteris seu concubinariis publice vivant, si ter admonitæ non paruerint, ab ordinario locorum, nullo etiam requirente, ex officio graviter pro modo culpæ puniantur, et extra oppidum vel diocesium, si id eisdem ordinariis videtur, invocato, si opus fuerit, brachio saeculari, ejiciantur, aliis poenis contra adulteros, et concubinarios inflictis in suo robore permanentibus. »

(76. Ad hoc, ut ordinarius possit ferre sententiam excommunicationis contra concubinarios, præcedere debent tres monitiones distinctæ et separatæ, ex quibus eorum vera contumacia eliciatur non resioiscendi

a peccato. Si autem episcopus velit eos punire poenis pecuniariis, aut aliis a jure communi, vel a synodo statutis, non requiritur talis trina prævia monitio, sed, probato concludenter crimine, potest poenam infligere, ut declaravit sac. cong. Conc., cujus declarationem refert Gabriel Pereira, *De manu regia*, part. II, cap. 34, n. 12, in fine, vers. *Quare*, relat. a Barbosa in conc. *Trident.*, cit. sess. XXIV, cap. 8, n. 4, his verbis: « Ad quartum respondetur, trinam monitionem tunc tantum esse necessariam, cum ad excommunicationem contra concubinarios proceditur; quod si aliis poenis a jure communi, vel a synodo statutis episcopus afficere velit hujusmodi delinquentes, utique trinam monitionem minime requiri. »

(77. Episcopus potest punire concubinarios, non solum poena pecuniaria, sed etiam poenis corporalibus, nempe carceris, fustigationis, et hujusmodi, maxime si sint personæ viles et infimæ plebis, cum ratione concubinatus reddantur infames, et ut tales repellantur ab accusando et testificando, arg. cap. *Cum dilectus* 29, De accusationibus; juncta Glossa, *ibid.*, verb. *Concubinarius*; *Amenus*, loc. cit., tit. 4, § 3, num. 17. (78. Concubinatus crimen est misti fori, ut tenent Barbosa, in *Conc.*, sess. XXIV, *De reform. matrimon.*, cap. 8, num. 5, cum pluribus ibi citatis; *Amenus*, loc. cit., num. 14, cum multis ibi allegatis, et alii plures. (79. Unde saecularis concubinarius punitus de hoc crimine a iudice laico, potest iterum puniri ab ecclesiastico, et sic viceversa, quia iudex laicus procedit ad solam punitionem hujus delicti, ne crimina maneant impunita, ecclesiasticus autem procedit ad correctionem morum pro salute animæ. Hinc cum diversi sint fines iudicum in ferenda poena, unus post alium potest procedere et punire, ut tradunt Pereira, loc. cit., num. 22; *Amenus*, loc. cit., num. 14; Barbosa, loc. cit., num. 6, et alii. (80. Concubinarius, si moriatur in concubinato, nullo dato signo poenitentiae, carere debet ecclesiastica sepultura, et si sine poenitentiae signo in loco sacro fuerit sepultus, debet exhumari, et in loco profano sepeliri. Cap. *Sacris* 12, De sepulturis; *Clementin.* 1, *De sepultur.*; *Amenus*, loc. cit., num. 18, cum pluribus ibi allegatis. *Farinac.*, loc. cit., q. 138, num. 68 et seq.; *Panimol.*, dec. 59, a num. 11; *Ursaya*, loc. cit., lib. III, tit. 5, n. 220, et alii.

(81. Clericorum concubinarios poenæ sunt, quod ab ipsis nullus missam audire, aut sacramenta recipere debeat, excepto baptismo, poenitentia et sacro viatico, cap. *Nullus*, cap. *Præter*, dist. 32. Item, quod, si moniti non respiciant, sint ab officio et beneficio suspensi. Cap. *Sicut* 4, De cohabit. clericor. et mulier., cap. *Quæsitum*, cap. *Vestra*, tit. eod. c. *A multis* 9, De ætat. et qualit. præficiend., cap. *Decernimus*, cap. *De his*, c. *Presbyter*, distinct. 28, cap. *Eru-bescant*, distinct. 32, cum similibus; concil. *Tridentin.*, sess. XXV, cap. 14, *De reformat.*, et quod clerici concubinarii notorie, et publici tales sicut ipso jure suspensi ab officio

et beneficio, ita quod si celebrent, incurrant irregularitatem, decisum referunt Bellæus, *Disquis. cleric.*, part. II, tit. *De disciplin. cleric.*, § 5, num. 45; Nicol. Garcias, *De benefice*, p. VII, cap. 14, num. 11 et 13; Barbosa, in conc. *Trid.*, sess. XXV, *De reformat.*, cap. 14, num. 17, et alii; arg. cap. *Is cui* 20, De sent. excomm. in 6. Item si adhuc contumaciter in concubinato persistent, sunt excommunicandi: cap. *Si quispiam* 2, cap. *Clericos* 3, De cohabit. clericor. et mulier.; concil. *Trident.*, sess. XXV *De reformat.*, cap. 14, vers. *Sed si postquam*. Et si adhuc non se corrigant, perpetuo deponantur, textu expresso, in c. *Sicut* 4, et cap. *Si autem* 6, De cohabit. clericor. et mulier. Item efficiuntur infames et inhabiles ad beneficia et dignitates obtinendas. C. *Infames* 6, q. 1; concil. *Lateranense* V, sess. IX, *Bulla de reform. curiae*, cap. 3; Leo X, const. incip., *Super-næ*. Clerici concubinarii non habentes beneficia debent ab episcopo puniri poena carceris, suspensione ab ordine ac inhabilitate ad beneficia, aliisque modis juxta sacros canones. Sic expresse conc. *Trid.*, cap. 14, vers. *Clerici vero*. Et tandem omnes clerici concubinarii, si moriantur in concubinato sine signo poenitentiae, carere debent sepultura ecclesiastica, et si sine poenitentiae signo in loco sacro fuerint sepulti, debent exhumari, et in loco profano sepeliri, cap. *Sacris* 12, De sepultur., *Clementin.* 1, *De sepultur.* *Vide supra*, num. 80.

(82. Concussionis poena de jure communi est extraordinaria, et pro modo et qualitate delicti infligenda. Glossa, in l. *Si simulato* 1 verb. *Coercet*, ubi Bartholus, et Salicet. ff. *De concussionibus*; Raynald. lib. II *Observat. criminal.*, cap. 14, n. 92, cum pluribus ibi citatis, ubi ex aliis refert, concussores aliquando fuisse flagellatos seu fustigatos, aliquando ad triremes transmissos, aliquando in exilium extra provinciam, aliquando ad privationem officii damnatos. *Ursaya*, lib. II, tit. 2, a n. 104, ubi dicit concussores posse puniri civiliter et criminaliter. Civiliter mediante pecuniæ restitutione cum concussionibus extortæ, per text. in l. *Si simulato* 1, ff. *De concussionibus*, et *Gloss.*, *ibid.*, verb. *Ablatum*. Criminaliter vero poena extraordinaria.

(83. Hic autem advertit, quod concussio nihil aliud est, quam extorsio pecuniarum facta per vim vel metum, et dicitur quasi intimidatio, quia terror et timor incutitur ad extorquendum ab aliquo pecuniam. L. *Simulato* 1, et l. *Concussionis* 2, ff. *De concussionibus*; Raynald., loc. cit., num. 88, cum aliis ibi allegatis, diciturque concussio, quasi timoris incussio; *Ursaya*, loc. cit., num. 73; Brugnot, *Institut. crim.*, lib. XII, tit. 19, num. 30 et seq. (84. Et quamvis concussio soleat committi a persona habente officium, ut quando officialis, seu iudex indebite aliquem vexando, pecuniam ab eo invito extorquet. L. *Quod evitandi* 3, cod. *De condition. ob turpem caus.*, veluti si iudex minetur honestæ mulieris processum de crimine adulterii, nisi ei pecuniam det, juxta exemplum Jodoch., in *Prax. crimin.*,

cap. 129; *De concuss.*, num. 5, tamen potest committi a quavis alia persona, ut innuit *Glossa* in l. *Si simulato* 1, verb. *Oblatum*, ubi Bartol., ff. *De concussionibus*, et *Farinac.*, quæst. 111, num. 46; Raynald., loc. cit., num. 98, veluti si non iudex, sed quisvis alter privatus, alicui minetur, se illum accusaturum de crimine aliquo non commisso, nisi sibi pecuniam det, et ideo ab ipso pecuniam extorqueat. L. *Si simulato* 1, et l. *Concussionis* 2, ff. *De concussionibus*; Decian., lib. VIII, c. 33, num. 24; *Ursaya*, loc. cit., num. 76.

(85. Adverte hic etiam, quod quamvis hæc tria, scilicet *concutere*, *compellere* et *superchiare* videantur esse synonyma, ac unum et idem significare, tamen, ponderata vi et natura cujuslibet horum, intercedit inter ipsa aliqua differentia. Nam *concutere* dicitur is qui metum infert, et eo illato, alium invitum inducit ad faciendum, quod non vult. *Amad.*, *De syndic.*, n. 165; Raynald., l. I *Observ.* ad cap. 12, § 2 ad 4, num. 22; *Ursaya*, loc. cit., lib. II, tit. 5, num. 242; *Farinac.*, q. 211, num. 42 et 45, ubi explicat verb. *Concutere*, hoc est *intimidare*, quod significat actum intrinsecus animi perstringentem, juxta text. in l. *Sæculari*, § *Sunt quedam*, ff. *De extraordin. criminibus*. *Compellere* autem dicitur is, qui per vim aliquem repugnantem inducit ad aliquid faciendum argumentorum, quæ dicit *Farinac.*, q. 109, num. 76; Raynald., loc. cit., numer. 21. *Compellere* significat actum extrinsecus personam attingentem. Arg. l. *In eadem lege*, verb. *Dejecerit*, ff. *Ad leg. Jul.*, De vi pub. *Superchiare* dicitur is qui recurrit ad favorem potentis vel alicujus factionarii ad hoc ut ope et auxilio ejusdem inducat aliquem ad contrahendum, vel distrahendum, seu *superchiare* dicitur is qui ad perterrefaciendum adversarium, ad hoc ut desistat a lite, vel aliud faciat, superimponit domui inscriptionem alicujus potentis, vel in actis assertit domum seu fundum esse alicujus potentis. L. *Unic.* « De iis, qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt, vel eorum nomina in lite prætendunt; » et *superchiare* significat utrumque actum, scilicet intrinsecus et extrinsecus personam attingentem, nam et incutit timorem intrinsecus, et inducit compulsivam extrinsecus. Raynald., loc. cit., num. 25 et 30; *Ursaya*, loc. cit., num. 241, et alii.

(86. Consortii suspecti poenæ in clericis, ex decreto conc. *Trid.*, sess. XXV, *De reformat.*, c. 14, prohibente clericis non solum concubinatum, sed etiam consortium suspectum, ibi: « Prohibet sancta synodus quibuscunque clericis, ne concubinas aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo, vel extra retinere, aut cum illis consuetudinem habere audeant; » sunt sequentes, nempe, quod si moniti a superioribus non desistant a tali suspecto consortio « pro prima vice priventur tertia parte fructuum, obventionum ac proventuum beneficiorum suorum quorumcunque, et pensionum ipso facto; » si secundæ monitioni non paruerint,